

ระบบยุติธรรมและสถาบัน จักรพรรดิในเวียดนามสมัยจารีต :กรณีศึกษารัชกาลจักรพรรดิ เลแดงดง (ค.ศ. 1460-1497)

อนันท์ธนา เมธานนท์

นำเรื่อง

บทความนี้เป็นการศึกษาประวัติระบบกฎหมาย แนวคิดทางกฎหมายพัฒนาการของสถาบันที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและการใช้กฎหมายในเวียดนามสมัยโบราณ โดยจำกัดการศึกษาในรัชกาลจักรพรรดิเลแดงดง (ค.ศ. 1460-1497) ซึ่งถือกันว่าเป็นยุคสมัยที่รุ่งเรืองและมีความสำคัญที่สุดยุคหนึ่งในประวัติศาสตร์เวียดนาม การศึกษานี้มุ่งอธิบายพัฒนาการและการจัดระบบการบริหารงานยุติธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้กฎหมายกับสถาบันจักรพรรดิในยุคนั้น ดังกล่าว

จักรพรรดิเลแดงดง¹ เป็นจักรพรรดิองค์ที่ 4 ในราชวงศ์เลที่ก่อตั้งโดยเลเหล่ย หลังการขับไล่กองทัพจีนออกไปได้ในปี ค.ศ. 1428 จักรพรรดิเลแดงดงหรือ

ภาพโดย : ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์

¹ การศึกษาเรื่องราวสมัยจักรพรรดิเลแดงดงอย่างละเอียดสามารถศึกษาได้จากงานผลงานภาษาอังกฤษของ John K. Whitmore.

พระนามเดิมคือ องค์ชายเลห่าว ดำรงพระยศเป็นมิ่งเงวียนเวือง² ตีอแตง ได้รับการสนับสนุนให้ขึ้นครองราชย์หลังการก่อรัฐประหารยึดอำนาจของหล่างเซินเวืองจีเซิน พระโอรสพระองค์หนึ่งในจักรพรรดิเลเถาตง (ค.ศ.1434-1442) ล้มล้างจักรพรรดิเลเถาตงและพระราชชนนี แต่ภายหลังบรรดาเสนาอำมาตย์ผู้ทรงอิทธิพลกลับไม่นิยมหล่างเซินเวือง จีเซิน และหันไปสนับสนุนให้องค์ชายตีอแตง เลห่าว ผู้เป็นพระโอรสองค์ที่ 4 ของจักรพรรดิเลเถาตง (ครองราชย์ ค.ศ.1434-1442) ให้สืบราชบัลลังก์แทน และมีบิโงองค์ชายจีเซินกระทำการกบฏล้มล้างราชบัลลังก์ในที่สุด จากนั้นจึงขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ.1460 ขนานนามปีรัชศกว่า กวางถ่วน (ค.ศ.1460-1469) และ โห่งตึก (ค.ศ.1470-1797) (See Whitmore, 1968; Kim, 1999 : 256-267)

รัชสมัยเลอแกงตงรู้จักกันในชื่อ โหงตีก ซึ่งเป็นชื่อปีรัชศกที่ 2 ของรัชกาล เริ่มในปี ค.ศ. 1470 เป็นปีแรก และสิ้นสุดเมื่อจักรพรรดิสวรรคตในปี ค.ศ. 1497 แม้รัชสมัยโหงตีกมีระยะเวลาเพียง 20 ปี รวมทั้งรัชกาลไม่เกิน 40 ปีก็ตาม แต่รัชสมัยนี้ก็มีความสำคัญในฐานะ “ยุคทอง” ที่เป็นแม่แบบให้แก่ระเบียบแบบแผนทั้งด้านวัฒนธรรมและการเมืองการปกครองของเวียดนามโบราณจนถึงสมัยราชวงศ์เหงวียน (ค.ศ. 1802-1945) ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งมักถือว่ารัชสมัยโหงตีกมีความสมบูรณ์แบบเพียบพร้อมในแทบทุกด้านอย่างที่ยุคสมัยหลังยังไม่สมบูรณ์เท่า และจำเป็นต้องปรับปรุงให้สอดคล้องหรือเป็นดั่งยุคโหงตีก

การศึกษาความเปลี่ยนแปลงและลักษณะเด่นในรัชกาลจักรพรรดิเลเถงตง มักให้ภาพว่า เป็นการเริ่มยุคสมัยของแนวคิด “ขงจื้อใหม่”³ ซึ่งเป็นแนวคิดฟื้นฟู คำสอนของขงจื้อโดยจูชี้ ปัญญาชนจีนสมัยราชวงศ์ชิงได้ ที่เน้นสร้างการปกครอง โดยปัญญาชน จนกลายเป็นการสร้างระบบราชการที่มีขุนนางพลเรือน ซึ่งถือเป็น ปัญญาชนที่ผ่านการสอบคัดเลือกให้เป็นผู้มีบทบาทในการปกครองตั้งสะท้อนในงาน

² พระยศ เวียง คือ อ่อง หรืออว้าง ในภาษาจีน เป็นพระยศสำหรับเชื้อพระวงศ์และผู้ทรงคุณยิ่งใหญ่แผ่นดินในระบบการปกครองของเวียดนามโบราณ

³ ตามที่นักวิชาการตะวันตกเรียกว่า Neo-Confucianism

ศึกษาของ John Whitmore ต่อมาไม่นานมานี้ยังได้รับการขยายความในงานของ Nola Cooke (1994) ซึ่งเป็นงานศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครอง ให้เป็นรูปแบบที่ยึดถือแนวทางสำนักขงจื้อ (Confucianization) โดยยึดเอาการสอบคัดเลือกขุนนางเป็น “มาตรชีวัด” การนิยมในแนวทางการเมืองและสังคมแบบขงจื้อ และพบว่าจำนวนบัณฑิตระดับต่างๆ ที่ผ่านการสอบคัดเลือกขุนนางเป็นจำนวนทวีคูณนับตั้งแต่สถาปนาราชวงศ์เล โดยเฉพาะในสมัยเลเถงตง จนถือว่าน่าจะมีความเป็นสังคม “แบบขงจื้อ” ยิ่งกว่าสมัยราชวงศ์เหิงเวียน

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาจากประวัติศาสตร์นิพนธ์ซึ่งเป็นเอกสาร ชันตันหรือการศึกษาในช่วงหลังเอง สะท้อนให้เห็นว่าจักรพรรดิเลเถงตงนั้นทรงเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงและทรงปฏิบัติพระองค์ให้เป็นเสมือน “เมธี” ผู้ปกครองตามอุดมคติของขงจื้อทั้งด้วยการปกครองโดยตรงด้วยพระองค์เองและการส่งเสริมการปกครองโดยปณูชาชน ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ดูเหมือนว่ารัชสมัยเลเถงตงเป็นยุคแรกและยุคเดียวที่สถาบันจักรพรรดิสามารถสร้างการ “รวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง” หรือสู่อำนาจจักรพรรดิให้เป็นแกนกลางขององคาพยพทางการเมืองและสังคมทั้งหมดได้อย่างชัดเจนที่สุด

แต่สิ่งชีวัดหนึ่งซึ่งสามารถบอกเราได้ว่าระบบการจัดการสังคมระบบการเมืองการปกครอง สังคมหรือวัฒนธรรมในสังคมหนึ่งๆ เป็นเช่นไร ยังจำต้องกล่าวถึงระบบกฎหมาย การศึกษาที่จึงพยายามเชื่อมโยงการศึกษาระบบกฎหมายกับความ เป็นไปทางการเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรมในรัชสมัยจักรพรรดิเลเถงตง โดยเฉพาะ “พฤติกกรรม” การปกครองในรัชสมัยนี้ ซึ่งอาจทำให้เห็นได้เช่นกันว่า รัชสมัยดังกล่าวนี้มีความเป็นสังคมแบบ “ขงจื้อ” หรือไม่เพียงใด หรือแท้จริงแล้วมี รูปแบบลักษณะแนวทางเช่นใด

ที่มาของแนวคิดและระบบกฎหมายเวียดนามโบราณ

ระบบกฎหมายของเวียดนามนั้นมีที่มาจากระบบกฎหมายของจีน ประมวลกฎหมายหลักของเวียดนามในสมัยราชวงศ์เลหรือ ก๊วกเจียวหิงหลวด นั้น ได้รับ

อิทธิพลหรือมีแม่แบบจากประมวลกฎหมายของจีนราชวงศ์ต่างๆ โดยเฉพาะราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 617-907)⁴ แต่พัฒนาการแนวคิดทางกฎหมายของจีนนั้นย้อนหลังไปยาวนานกว่านั้นนับพันปี (See Bernhardt & Huang, 1994; Huy, 1987)

สำนักคิดจีนไม่ยกย่องการลงโทษลงทัณฑ์ในฐานะเครื่องมือควบคุมสังคม แต่ยอมรับในกฎเกณฑ์จารีตธรรมเนียม ที่เรียกว่า หลี่ แต่ไม่ใช่ฝ่า (หรือเล็ก กับ ฟ่าว ตามสำเนียงเวียดนาม) ซึ่งเป็นจารีตธรรมเนียมตามที่ขงจื้อเรียบเรียงไว้ และพบว่ารัฐจีนยังหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า กฎหมาย หลักเกณฑ์ หรือ ฝ่า แต่มักใช้คำว่า สิง (หึ่ง ในสำเนียงเวียดนาม) หมายถึงการลงโทษลงทัณฑ์ หรือมีจะนั้นก็ใช้คำว่า ลู่ (หลวด ในสำเนียงเวียดนาม) มากกว่า เช่นเอกสารรวมหลักการลงทัณฑ์⁵

สำนักคิดจีนหลักๆ แทบทุกสำนักนอกจากสำนัก นิตินิยม หรือ ฝ่าเจีย “แม่แบบ” ของระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและ “การปกครองโดยกฎหมาย” ของจีนโบราณ ล้วนพยายามส่งเสริมการปกครองโดย “คุณธรรม” และการสร้างสำนึกมองโลกมองมนุษย์ในแง่ดี เน้นแนวทางสันติ ไม่ใช่ความรุนแรง แต่ขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าสังคมมีบทลงโทษลงทัณฑ์อยู่ แต่เป็นสิ่งพึงหลีกเลี่ยง มีการกล่าวถึงคำว่า ฝ่า ที่หมายกว้างขวาง หมายถึงกฎเกณฑ์ แบบแผน มาตรฐานรวมถึงกฎหมาย แม้มีการกล่าวถึงโดยนักคิดจีนโบราณสำนักหลักๆ แทบทุกสำนัก แต่ก็มี ความขัดแย้งในการให้ความหมายมาโดยตลอด (See Hansen, 1994)

แนวคิดทางสังคมของจีนโบราณจึงไม่แสดงความเชื่อมั่นในการใช้การลงทัณฑ์หรือกฎหมายที่มีบทลงโทษในการควบคุมสังคมผู้พิพากษาอยู่ในสถานะที่ไม่ชัดเจน ต่อมาผู้ทำหน้าที่ตัดสินคดีหรือผู้พิพากษาก็คือขุนนางพลเรือนที่มีตำแหน่งปกครองสูงสุดในท้องถิ่นนั้น หมายถึงการให้ “คนดีมีคุณธรรม” (ตามกรอบคิดของสำนักขงจื้อ) ชี้นำและตัดสินสังคม “ทนาย” หรือ “หมอความ” มักถูกมองเป็นผู้ฉ้อฉล เจ้าเล่ห์

⁴ ประวัติศาสตร์สังเขปกฎหมายเวียดนามนั้นศึกษาได้จาก Nguyen Hoc Huy I (1987)

⁵ มีการถกเถียงในประเด็นที่เกี่ยวกับความหมายของคำว่า ฝ่า ในโลกวิชาการจีนทั้งยุคโบราณร่วมสมัยและวงวิชาการที่ใช้ภาษาอังกฤษอย่างเข้มข้น ศึกษาได้จาก Hansen, Chad. 1994. “Fa (Standards: Laws) and Meaning Changes in Chinese Philosophy” *Philosophy East & West* 44 (3) : 435-488.

เพทุบาย ขอบปลุกระดมยุยงส่งเสริม⁶ ผู้คน โดยทั่วไปผู้ที่ได้รับการยอมรับให้ช่วยว่าความในสังคมจีนโบราณ คือผู้ที่ผ่านการทดสอบหลักกฎหมายจากทางการ แต่ทัศนคติลบต่อทนายยังดำรงอยู่จนถึงสมัยชิง (ค.ศ. 1644-1912) กระทั่งเกิดคำพูดติดปากว่า ทนายคือผู้แก้ต่างให้ผู้ร้าย ขณะที่ในประมวลกฎหมายเองก็พยายามควบคุมการแก้ต่างให้ผู้ต้องหาของทนายด้วยการกำหนดโทษซึ่ง “หมิ่นเหม่” ต่อการตีความว่า ห้ามยุยงให้มีการฟ้องร้องคดีความ หรือแม้กระทั่งเรียกขานทนายว่าความว่าเป็นผู้ใช้ “พู่กันอาบยาพิษ” (See Orts, 2001)

การศึกษาที่มีอยู่จึงมักเกิดข้อขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้างต้นมาก โดยเฉพาะในหมู่นักวิชาการต่างชาติชาวตะวันตกส่วนในกรณีของไทยนั้นไม่มีความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้เพราะแทบไม่มีนักวิชาการไทยศึกษาระบบกฎหมายจีนโบราณมาก่อน ปัญหาที่ตามมาจึงมีอาทิ คำถามที่ว่าจีนโบราณให้ความสำคัญแก่กฎหมายหรือไม่ อย่างไร สถานะของกฎหมายในสังคมเป็นอย่างไร กฎหมายจีนโบราณมีลักษณะเป็นกฎหมายอาญาเช่นในสังคมปัจจุบันหรือไม่ กฎหมายมีความหมายอย่างเดียวกับบทลงโทษหรือไม่ จนถึงว่ากฎหมายจีนโบราณ คือกฎหมายในความเข้าใจของคนปัจจุบัน ซึ่งได้รับอิทธิพลกฎหมายแบบตะวันตกกันทั้งโลกแล้ว (Bernhardt & Huang 1994: 19-26)

ดังที่ได้กล่าวไปข้างแล้วว่าแม้ในหมู่ปัญญาชนจีนเองยังมีหลักฐานย้อนหลังไปไม่ต่ำกว่าสองพันปีถึงการถกเถียงอภิปรายถึงที่มา ความหมายและสถานะของกฎหมาย กฎเกณฑ์แบบแผน ธรรมเนียม กับการลงโทษลงทัณฑ์ ว่าคืออะไร ในช่วงที่มีการก่อตั้งราชวงศ์ฮั่นซึ่งรักษาลักษณะ “รัฐรวมศูนย์” ซึ่งเป็นระบบการเมืองที่ “แปลกปลอม” จากยุคสมัยของบูรพาจารย์สำนักขงจื๊อ⁷ กฎหมาย กฎเกณฑ์ หรือการลงทัณฑ์กันแน่ ที่จำเป็นต่อการรักษาสังคมและจักรวรรดิไว้ ขณะที่รูปแบบรัฐหรือจักรวรรดิอันเป็นหนึ่งเดียวและรวมศูนย์อำนาจเช่นนี้เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นใน

⁶ น่าสนใจที่ทัศนะเช่นนี้ก็ปรากฏอยู่ในสังคมไทยเช่นกัน เช่นที่เรียกว่า “พวกเจ้าถ้อยหมอความ”

สมัยจีน ซึ่งยอมรับในหลักลงโทษลงทัณฑ์อย่างชัดเจนแน่นอนอยู่แล้วตามแนวคิดของนักนิตินิยมเช่นหานเฟยจื่อ และหลี่ซี ซึ่งกลับเป็นสิ่งที่ผู้กำหนดนโยบายสมัยอันชิ่งซังและต้องการหลีกเลี่ยง ปัญหาคือจะเขียน “กฎหมาย” อย่างไร ไม่ให้มีรูปแบบของการปกครองแบบจีน กฎหมายจึงไม่น่าจะเป็นสิ่งเดียวกับ การลงโทษ การลงโทษไม่พึงส่งเสริม แต่ควรส่งเสริมกฎเกณฑ์แบบแผน หรือจารีตธรรมเนียมตามหลักคิดสำนักหยู ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดทางกฎหมายและเนื้อหาในบทลงโทษทั้งหลายของจินโบราณ เป็นลักษณะเดียวกับ กฎหมายแบบธรรมชาติ (Natural Law) มากกว่า การเป็นกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law)

อย่างไรก็ตาม การลงโทษลงทัณฑ์ที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นการใช้ความรุนแรงยังได้รับการเหยียดหยามจากปัญญาชนจีนมาช้านานแล้ว เช่นซือหม่าเชียน ให้ความเห็นไว้ใน **สื่อจี้** หรือ บันทึกประวัติศาสตร์ เมื่อกว่าสองพันปีก่อนว่า

เห็นได้ชัดว่าในช่วงปลายสมัยโจวล่วงถึงสมัยฉิน หลักความดีงามและระเบียบแบบแผน ล้วนเสื่อมสูญ แต่ราชสำนักฉินหาได้คิดแก้ไข แต่กลับใช้การลงโทษลงทัณฑ์และกฎหมาย บรรดาเมื่อเข้าไปอีกนี่มิใช่ความผิดมหันต์หรือ ฉะนั้นเมื่ออันได้ครองแผ่นดิน แก้ไขความผิดพลาตของคนรุ่นก่อน และปรับเปลี่ยนปฏิรูปหลักเกณฑ์ทั้งหลาย เป็นเหตุให้ผู้คนไม่ท้อถอย และมุ่งประพฤติตนคล้ายตามฟ้า (Sima Qian 1993: 86)

แม้แต่จักรพรรดิที่มีชื่อเสียงในการเป็นผู้นำมากที่สุดพระองค์หนึ่งในประวัติศาสตร์จีนคือ ถางไท่จง (ครองราชย์ ค.ศ. 627-650) ยังแสดงความเห็นที่เป็นการลดทอนบทบาทในการใช้กฎหมายเพื่อลงโทษลงทัณฑ์ดังปรากฏในงานรวมบทวิจารณ์แห่งรัชสมัยเจินกวน หรือ **เจินกวนเจิ้งเย่า** ของปัญญาชนสมัยถังในบทที่ชื่อว่า ปกครองด้วยโทษทัณฑ์ ไม่ช้าก็ล่มสลาย ว่า

⁷ จากนั้นไปผู้เขียนจะใช้คำว่า หยู ในการเรียกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของขงจื่อ เพราะมีความหมายที่ชัดเจนและตรงตามความเป็นจริงมากกว่า หยูเป็นคำเรียกแนวคิดและผู้ยึดถือแนวคิดของขงจื่อที่สืบทอดมาเป็นสำนักคิด คำว่าหยูใช้กันอยู่ในบรรดาประเทศที่รับอิทธิพลแนวคิดของสำนักขงจื่อไม่ว่าจะเป็น เกาหลี (ยู) ญี่ปุ่น (จู) และเวียดนาม (ญู)

เงินกวณศกปีที่ 1 (ค.ศ. 627) ทางไทจงฮ่องเต้ทรงตรัสว่า นับแต่โบราณกาลมาแล้ว กษัตริย์จักรพรรดิที่ปกครองแผ่นดินด้วยเมตตาคลองธรรมล้วนสามารถรักษากันเมือง และราชบัลลังก์ไว้ได้อย่างมั่นคง ส่วนกษัตริย์จักรพรรดิที่ปกครองเหล่าพสกนิกรอย่างทารุณโหดร้ายด้วยโทษทัณฑ์ แม้จะสามารถแก้ปัญหาบางอย่างชั่วคราว แต่ไม่ซำกัสันชาติทำให้อาณาจักรล่มสลายตัวอย่างความสำเร็จและความล้มเหลวของกษัตริย์จักรพรรดิในยุคก่อนควรที่เราจะสังวร ข้า ฯ ตัดสินใจที่จะปกครองแผ่นดินด้วยเมตตา คลองธรรม สัจจะ และความจริงใจ โดยหวังว่าจะสามารถขจัดความป่นป่วนวุ่นวาย ทำให้บ้านเมือง คินสู่ความสงบร่มเย็นโดยเร็ว (อุจิง, 2546: 209)

ทัศนคติดังกล่าวมีผลต่อระบบยุติธรรมและการบังคับใช้กฎหมายในจีนโบราณ และย่อมมีอิทธิพลสืบทอดมาสู่เวียดนามเมื่อเวียดนามเริ่มรับระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามแบบจีนโดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์หลี (ค.ศ. 1010-1225) เมื่อมีการประมวลคัมภีร์กฎหมาย หิงทื่อ (หลักกฎหมาย) และระบบกฎหมายในสมัยเล กวักเจียวหิงหลวงด หรือประมวลหลักราชทัณฑ์แห่งพระราชอาณาจักร

ข้อมูลที่มีอยู่พอจะได้ข้อสรุปว่า เริ่มมีการประมวลหลักกฎหมายและประกาศใช้ตั้งแต่ปี 1428 สมัยจักรพรรดิเลเถายโต่ จนถึงปี 1449 สมัยจักรพรรดิเลเถียนตง แต่จักรพรรดิองค์ต่อๆ มา โดยเฉพาะจักรพรรดิเลเถางตงก็นับว่ามีบทบาทในการตรา กฎหมายและพระราชกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นจำนวนมากที่สุดครั้งหนึ่ง และใช้เป็นแบบแผนสืบเนื่องต่อมาในสมัยหลัง

สำหรับเอกสารโบราณที่เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบแบบแผนรายละเอียดเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบแบบแผนนั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

หนึ่ง ประเภทพทานุกรมอ้างอิง ส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมระเบียบแบบแผน รายละเอียดเกี่ยวกับสถาบันการปกครอง การเมือง ตำแหน่งขุนนางต่างๆ อาทิ เทียนนามซือหะเติบ เป็นงานเชิงพทานุกรม เกี่ยวกับงานวรรณกรรม เหตุการณ์ทางการเมือง กฎเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติ ประมวลขึ้นในปี 1483 ตามพระบัญชาของจักรพรรดิเลเถางตง ซึ่งหลงเหลือเพียงต้นฉบับลายมือบางส่วนเท่านั้น หนังสือ ลีหว่านเจิมกุกย หรือคู่มือการปกครองสำหรับขุนนางหัวเมือง ก็ประมวลในรัชศกโห่งดึกเช่นกัน แต่

มีการแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงศตวรรษที่ 18 เลเจียวกวานเจ้ เป็นเอกสารที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับระบบราชการและหน่วยงานต่างๆ ของราชสำนักเล รวมถึงตำแหน่งขุนนาง โครงสร้างระบบทหาร การบริหารปกครองในส่วนภูมิภาค ประมวลในปี 1471 แต่ต่อมาได้นำไปรวมไว้ในเทียนนามซือหะเต็บ ก๊วกเจียวทือเซ เป็นเอกสารให้รายละเอียดเกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในรัชศกโห่งดึก เริ่มประมวลในราวปี 1468-71 ต่อมาได้นำไปรวมไว้ในฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม รัชสมัยถงเงวียน (ค.ศ. 1522-27) สมัยจักรพรรดิเลกุงหวาง นับเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุดของเวียดนาม โห่งดึกเถียนจิงทือ เป็นงานรวมเอกสารเกี่ยวกับกฎหมายและพระราชโองการ ตลอดจนเนื้อหาเกี่ยวกับคติความต่างๆ ที่เกิดขึ้นในรัชศกโห่งดึกและสมัยหลัง รวมไปถึงรัชศกต่ายจิงและกวางหวาของราชวงศ์หมัก แต่ทั้งนี้จะต้องรวบรวมขึ้นในสมัยหมักนั่นเอง หรือค.ศ. 1543 เพราะใช้ชื่อรัชศกของหมัก เห็นได้ว่ากฎหมายสมัยเลยังใช้อยู่จนถึงสมัยดังกล่าว ก๊วกเจียวเหล่งเถียนจิง เป็นงานประเภทรวบรวมพระราชโองการและพระบัญชา ด้านการบริหารปกครอง เป็นงานเขียนด้วยลายมือ ประมวลขึ้นในราว ค.ศ. 1619 และ 1705 เนื้อหาทั้งหมดเกี่ยวกับหน้าที่กรมทั้งหก คือ มหาตไทย คลัง พิธีการ กลาโหม อาญาและโยธา

สอง ประเภทวิธีการพิจารณาคดีหรือกฎหมายวิธีสบัญญัติ หรือวิธีพิจารณาความ ได้แก่งานชื่อ ก๊วกเจียวขามเตี่ยวเหล่ รวมเอาวิธีพิจารณาคดี 31 บท น่าจะประมวลขึ้นในปี 1777 และ แก่งฮิงเตี่ยวเหล่ ประมวลพระบัญชาต่างๆ ในรัชศกแก่งฮิง (ค.ศ. 1740-86) สอดคล้องกับเนื้อหาในงานชิ้นแรก (Huy I, 1987: 26-7)

ดังนั้นพบว่าเอกสารประเภทแรกนั้น ล้วนเรียบเรียงขึ้นในสมัยเล โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยจักรพรรดิเลเถาโตถึงเลเถงตง ส่วนเอกสารอื่นๆ ที่เหลือนั้นประมวลในช่วงฟื้นฟู (หลังค.ศ. 1600)

ในสมัยราชวงศ์หมัก ซึ่งกินเวลาสั้นๆ นั้น ไม่ปรากฏว่ามีการประมวลกฎหมายใหม่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่มีเวลาสร้างระบบกฎหมายของตนขึ้นมาจึงยังคงกฎหมายเลไว้เช่นเดิม โดยเฉพาะกฎหมายที่ประมวลขึ้นในสมัยโห่งดึก ซึ่งได้รับอิทธิพลจีนสมัยหมิง จากเนื้อหาใน โห่งดึกเถียนจิงทือ ที่ปรากฏชื่อปีรัชศกสมัยหมักอยู่หลาย

ครั้ง แสดงให้เห็นว่าขุนนางในราชสำนักหมักกำลังแสวงหา “กฎเกณฑ์ของราชสำนักยุคก่อน” เกี่ยวกับพิธีการเช่นไหว้

ดังนั้นจึงพอสันนิษฐานได้ว่า เนื้อหาต่างๆ ในเอกสารดังกล่าวน่าจะประมวลขึ้นในปลายสมัยหมัก และราชสำนักหมักเองยังใช้กฎหมายสมัยต่อไป นอกจากนี้ บางครั้งที่มีการตรากฎหมายใหม่เพิ่มเติมเมื่อจำเป็น ดังที่เลก्यूโดนแสดงความคิดเห็นไว้ในงานประวัติศาสตร์เวียดนาม *ด้วยเหวียดทงสือ* แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อราชสำนักเลได้อพยพไปยังแทงหว่า และครอบครองพื้นที่แถบนั้นไว้ตั้งแต่ปี 1542 นั้นยังมีการคงกฎหมายเลไว้และใช้อยู่ในดินแดนแถบนี้เช่นเดิม หลังจากราชวงศ์เลกลับคืนสู่อำนาจ ราชสำนักส่วนกลางอ่อนแอลงตามลำดับ สังเกตได้จากเนื้อหากฎหมายมาตราต่างๆ ตลอดจนราชโองการที่เพิ่มอำนาจให้กับท้องถิ่นมากขึ้น (Huy I, 1987: 19-21)

การบังคับใช้กฎหมายและการยุติธรรมในสมัยจักรพรรดิเลแถงตง (ค.ศ. 1460-97)

เมื่อจักรพรรดิเลแถงตง (ครองราชย์ ค.ศ. 1460-97) ขึ้นครองราชย์ พระองค์เองทรงแสดงความวิตกต่อระบบการลงทัณฑ์ที่เป็นอยู่และทรงตั้งข้อสังเกตว่าอาจมีการบิดเบือนหรือใช้การลงทัณฑ์อย่างไม่สมควร ดังมีรายละเอียดในการ “แทรกแซง” กระบวนการราชทัณฑ์นับแต่ต้นรัชกาล

เริ่มจากในปี 1460 ทรงให้ตั้งกฎเกณฑ์ในการพิจารณาดีและตัดสินความ (CMI, 1998: 991) เหตุการณ์นี้อาจทำให้เราตั้งคำถามได้ว่าสถานภาพกฎหมายและกระบวนการพิจารณาดีความก่อนหน้านั้นอาจอยู่ในภาวะไร้ระบบระเบียบยุ่งเหยิงหรือ “ไม่เป็นธรรม” กระทั่งจักรพรรดิพระองค์ใหม่ต้องทรงริเริ่มแก้ไขนับแต่ปีแรกที่ขึ้นครองราชย์สภาพการณ์เช่นนี้อาจเกี่ยวข้องกับความยุ่งเหยิงทางการเมืองในราชสำนักตั้งแต่รัชกาลจักรพรรดิเลเฉียนตง (See Whitmore, 1968) ยิ่งทำให้เราตั้งคำถามต่อสถานภาพของประมวลกฎหมายราชวงศ์เลที่มีการประมวลต่อเนื่องจนถึงในรัชกาลนี้ว่าสมบูรณ์แบบหรือไม่เพียงใด หรืออย่างน้อย ความพยายามของ

เหล่าปราชญ์ราชบัณฑิตที่ตรากฎหมายมาก่อนหน้าช่วงเวลาดังกล่าวก็ไม่ได้สร้างความวางพระทัยให้แก่จักรพรรดิเลเถงตง ที่ทรงได้ชื่อว่ามีคามรอบรู้แตกฉานในหลักจริยธรรมสำนักหยู

การ “แผ่บารมี” ปลดปล่อยทุกข์แก่ไพร่ฟ้าด้วยการ “แทรกแซง” การลงทัณฑ์หรือระบบกฎหมาย ปรากฏต่อมาในปีที่สองของรัชกาลหรือ ค.ศ.1461 เดือน 11 เมื่อมีการประกาศนิตโศกกรรมทั่วประเทศ (CM I, 1998 : 994-5) ต่อมาในปี 1462 พระราชทานพระราชานุญาตให้ราษฎรชุมนุมดื่มสุราได้ และยังยกโทษแก่เหงเวียนซือโฮย ข้าของเลเหินยม อดีตมหาอำมาตย์ในรัชกาลก่อนที่ต้องขอหากบฏ นอกจากนั้นในปีนี้ยังมีการระบุถึงวิชาที่ใช้สอบคัดเลือกขุนนางในระดับหัวเมืองหรือที่เหื่อง มีหลักการใช้กฎหมายจिनราชวงศ์ถังด้วย แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของกฎหมายจินที่เวียดนามหยิบยืมมาปรับใช้

เดือน 7 ค.ศ. 1464 เหงเวียนดิงหมี เสนาบดีกรมกลาโหม (บิงโปะ) ถูกลงโทษลดขั้นลงเป็นรองเสนาบดีกรมกลาโหมฝ่ายซ้าย เพราะมีฎีกากล่าวโทษจากผู้ตรวจการเหงเวียนเถียนว่า “หูเบา เชื่อคำสอพลอ” แต่จักรพรรดิกลับทรงแทรกแซงกระบวนการลงโทษตามกฎหมายด้วยการ “ให้ลงโทษสถานเบา” เพื่อ “ให้มีโอกาสกลับใจ”⁹

ต่อมาในเดือน 12 การแทรกแซงต่อการลงทัณฑ์ของจักรพรรดิเลเถงตงยังคงดำเนินต่อไป ครั้งนี้ทรงมีราชโองการโดยตรงถึงยังขุนนางผู้ดูแลงานราชทัณฑ์ให้ลดโทษนักโทษผู้ประพฤติดี “ควรค่าแก่การผ่อนปรน” ลงหนึ่งชั้น แต่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในงานราชทัณฑ์และการศาลกำลังเริ่มขึ้นในปีถัดมา

⁸ ดังพบว่าประมวลกฎหมายราชวงศ์เล หรือ ก๊วกเจียวหิงหลวต นั้น เนื้อหาหรือมาตราส่วนใหญ่มีความใกล้เคียงกับกฎหมายราชวงศ์ถังมาก

⁹ เกี่ยวกับ “การเมือง” ในช่วงก่อนและในรัชกาลจักรพรรดิเลเถงตง สามารถศึกษาได้จาก John K. Whitmore (1968) ซึ่งเป็นงานศึกษาหลักและเบื้องต้นที่เกี่ยวกับรัชสมัยนี้เพียงหนึ่งในวงวิชาการภายนอกเวียดนาม แม้แต่นักวิชาการเวียดนามในปัจจุบันเองยังต้องศึกษาและใช้ข้อมูลจากงานนี้สำหรับการศึกษากลไกและ “การเมือง” ในระบบราชการและขุนนางในรัชกาลนี้สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากบทความของผู้เขียนคือ “ขุนนางในระบบราชการสมัยจักรพรรดิเลเถงตง: กรณีศึกษาขุนนางตำแหน่งเสนาบดีกรมทั้งหก” ที่จะตีพิมพ์ต่อไป

เดือนอ้าย ปี ค.ศ. 1465 จักรพรรดิเลเถงตงมีราชโองการให้ “ปรับปรุงงานราชทัณฑ์” โดยให้มีหน่วยงานหรือ “สำนักอาญา” เพิ่มเติมเป็นห้าแห่ง คือ *เก๋มห่งเหวียน* หรือ สำนักตรวจสอบอาชญากร และ *เตื่องห่งตี* ซึ่งไม่ทราบบทบาทหน้าที่ชัดเจน แต่สังกัดกรมราชทัณฑ์ เพิ่มจากหน่วยงานเดิมที่มีมาตั้งแต่รัชกาลจักรพรรดิเลเถาโต คือ *คำห่งเหวียน* หรือสำนักราชทัณฑ์ฝ่ายซ้าย และ *หิวห่งเหวียน* หรือ สำนักราชทัณฑ์ฝ่ายขวา และ *ตือห่งเหวียน* (CM I, 1998: 1008) หากพิจารณาจากบริบทขณะนั้น พบว่าปีนี้เป็นปีที่มีการ “ปฏิรูป” ระบบราชการครั้งใหญ่ที่สุดครั้งแรกนับแต่จักรพรรดิเลเถงตงขึ้นครองราชย์ เพราะในเดือนต่อๆ มา ยังมีการปรับเปลี่ยนหน่วยงานราชการระดับสูงใหม่เกือบทั้งหมดเช่นตั้ง “สำนักตรวจการ” ระดับปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำงานของกรมทั้งหกเปลี่ยนชื่อกรมหรือกระทรวงหรือ *โปะ* เป็น “สำนัก” เรียกว่า *เหวียน* ซึ่งมีภาระหน้าที่กว้างขวางและมีมีนัยยะแสดงความใกล้ชิดกับจักรพรรดิมากขึ้น (CM I, 1998: 1010; Huy III, 1987: 235)

การเปลี่ยนแปลงในวงการราชทัณฑ์ที่น่าสนใจยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในเดือน 9 เมื่อมีราชโองการปลด เงินฟอง เสนาบดีสำนักอาญา *เคิมห่งเหวียน* ซึ่งมีหน้าที่ดูแลกระบวนการสืบสวนสอบสวนคดีความและอาชญากรเงินฟองผู้นี้เคยเป็นพระอาจารย์ของจักรพรรดิมาก่อน แต่เราไม่ทราบรายละเอียดในการปลดครั้งนี้มากนักว่ามีที่ไปที่มาอย่างไร นอกจากรายละเอียดสั้นๆ ในพงศาวดารหลวงว่า เป็นเพราะ “น้องชายของเงินฟองคือเงินเกินมีโทษ สันนิษฐานว่าเงินฟองรู้เห็น แต่กลับไม่ตักเตือน” เราไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับ “ความผิด” ของเงินเกินแต่อย่างใด สำหรับกรณีนี้จะกล่าวเพิ่มเติมต่อไป (CM I, 1998: 1012-13) จากนั้นก่อนสิ้นปี ยังมีราชโองการนิรโทษกรรมทั่วประเทศอีกครั้งในเดือน 11

ในปี 1466 การปรับเปลี่ยนกิจการราชทัณฑ์ยังไม่ยุติลง ในเดือน 4 มีราชโองการให้เปลี่ยนแปลงหน่วยงานราชการระดับสูงครั้งใหญ่อีกครั้ง ด้วยการยกเลิก สำนัก (*เหวียน*) ทั้งหก และกลับไปใช้ระบบหกกรม หรือ *หลุกโปะ* เช่นเดิมที่สำคัญ ยังมีการตั้งหน่วยงานด้านการพิจารณาคดีความเพิ่มเติมอีกหกหน่วยเรียกว่า *ตี* ประกอบด้วย *ค่ายหลีตี* *ถายเถื่องตี* *กวางหลกตี* *ถายบกตี* *โห่งโหละตี* และ *เถื่องบัวตี* พร้อมแต่งตั้งขุนนางประจำ (CM I, 1998: 1022)

ต่อมาในเดือน 10 ยังมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งขุนนางในกรมราชทัณฑ์ ครั้งใหญ่อีกครั้งด้วยการเปลี่ยนชื่อจากเดิม คือ ตำ หิว เถียม เตื่อง แต่ละแห่งมีหัวหน้า เรียกว่า ค่ายฟู ให้เป็นดังนี้

- 1) ตำหึ่งเหวียน เป็น ตีแทงหึ่ง
- 2) หิวหึ่งเหวียน เป็น ตีเถิ่นหึ่ง
- 3) เถียมหึ่งเหวียน เป็น เตื่องหึ่งเหวียน

4) คื่อหึ่งเหวียน ถูกยุบรวมกันและแบ่งออกเป็น 2 หน่วยงานหรือ ตี เรียกว่า มิงหึ่งตี และเตื่องหึ่งตี แต่ละแห่ง มีหัวหน้าเรียกว่า ลางจุง และยกเลิกตำแหน่ง ค่ายฟู

การแทรกแซงการลงทัณฑ์โดยจักรพรรดิยังคงเกิดขึ้นในปีต่อมาในเดือนอ้าย ค.ศ.1467 มีราชโองการให้นิโรโทษกรรมนักโทษทั่วประเทศ แต่การนิโรโทษกรรม ครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากเกิดภัยแห้งแล้งฝนไม่ตกติดต่อกัน การใช้พระราชอำนาจในการนิโรโทษกรรมในครั้งนี้จึงเกี่ยวข้องกับแนวคิดพื้นฐานด้าน “จักรวาล” ตามแบบจีนที่ถือว่าการกระทำของจักรพรรดิ ไม่ “สอดคล้อง” หรือ “คล้อยตามฟ้า” ฟ้าจึง “ลงทัณฑ์” ทางออกประการเดียวคือการที่ผู้นำต้องเร่งประกอบ “คุณงามความดี” หรือแสดงว่ามีคุณธรรม ซึ่งถือเป็น “เจตนารมณ์แห่งฟ้า” เพราะในโลกทัศน์หรือแนวคิดทางจักรวาลของจีนที่ถ่ายทอดผ่านบุรณคัมภีร์เช่นอี้จิง ซึ่งสำนักหยูถือว่ามีความสำคัญยิ่งฉบับหนึ่ง ถือว่าการกระทำของผู้นำในฐานะ “โอรสแห่งฟ้า” (เทียนตี้ ในภาษาเวียดนาม หรือ เทียนจื่อ ในภาษาจีน) เกี่ยวพันกับภาระหน้าที่ซึ่งรับมาจาก ฟ้า ฟ้าคือสัญลักษณ์และตัวแทนคุณธรรมความดีอย่างดุชนี หากการกระทำหรือความประพฤติของผู้นำขัดต่อสัญลักษณ์หรือภาระหน้าที่จากฟ้า ย่อมส่งผลให้ฟ้าลงทัณฑ์เพื่อ “ตัดเตือน” ฉะนั้นนอกจากจักรพรรดิเลแนงตงจะทรงนิโรโทษกรรมแล้วยังทรงประกอบพิธีบวงสรวงฟ้าให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลนอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นว่าการลงโทษลงทัณฑ์กันเองในหมู่มนุษย์อาจไม่ใช่ “หน้าที่” ของมนุษย์ หรืออยู่คนละด้านคนละมุมกับฟ้า แต่ฟ้าเท่านั้นที่มีหน้าที่ “ตัดเตือน” ซึ่งตอกย้ำถึงทัศนะแบบสำนักหยูที่ไม่ส่งเสริมการลงโทษลงทัณฑ์ในหมู่มนุษย์ด้วยกัน หรือหากจำเป็น

ก็ต้องคำนึงถึงความพอเหมาะพอควรและยึดถือความเมตตาปราณีประกอบ การนิรโทษกรรมจึงเป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงความเหนือกว่าของการปกครองด้วยหลักคุณธรรมและความเมตตา มากกว่าการปกครองด้วยโทษทัณฑ์ เป็นช่องทางให้ผู้ปกครองเข้าแทรกแซงการตัดสินลงโทษตามกฎหมายได้

หลังจากการนิรโทษกรรมที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการ “สร้างบุญไถ่บาป” หรือ “เรียกขวัญ” ให้แก่ประเทศเมื่อต้นปีแล้ว ดูเหมือนว่า “ฟ้า” ไม่ได้ปราณีต่อแผ่นดินและชาวเวียตนามเท่าใดนัก ภายในปี 1467 นั้นเอง ได้เกิดเหตุการณ์ที่สร้างความกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของราชอาณาจักรด่ายเหวียอย่างต่อเนื่องจนทำให้จักรพรรดิต้องทรง “แทรกแซง” การลงทัณฑ์อีกครั้ง เมื่อเห็นว่าสถานการณ์บ้านเมืองไม่เป็นไปทางที่ดีขึ้นเลย

รายละเอียดในพงศาวดารหลวงระบุถึงเหตุการณ์ “ร้าย” ที่อาจเป็น “ลาง” บอกเหตุถึง “ความผิดเพี้ยน” หรือ “ความอยุติธรรม” สวนทางกับวิถีแห่งฟ้า ดังนี้ ในเดือนนี้ เกิดสุริยุปราคา จักรพรรดิเสด็จ “อาศรมอักษรศาสตร์” หรือวันเหมียวบูชาขงจื้อและปรมาจารย์แห่งกัมปิญญาโบราณทั้งหลาย แต่ยังปรากฏว่าฝนฟ้าไม่ตกต้องถึงกับส่งราชครูไปเซ่นไหว้ฟ้าดินอีกครั้ง จากนั้นจึงเสด็จลงไปยังลามเซิน ซึ่งเป็นภูมิลำเนาตั้งเดิมของตระกูลเลปรากฏเกิดโรคระบาดที่ในหัวเมืองชนบทแถบนั้น จากนั้นในเดือน 3 มีราชโองการให้คืนตำแหน่งเสนาบดีกรมราชทัณฑ์แก่เจิ่นฟ่อง ในช่วงเวลานั้นเองยังเกิดการรุกรานชายแดนทั้งทางตะวันตก จากพวกไอลาว และทางเหนือจากพวกไท่ จนต้องมีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายขุนนางหัวเมืองหลายครั้ง แต่เมื่อถึงเดือน 6 กลับเกิดภาวะอดอยากขาดอาหารขึ้นถึงในราชธานี จึงทรงมีราชโองการให้ลดภาษีและถึงกับต้องสั่งซื้อข้าวจากเหงะอานเข้ามาเลี้ยงประชาชนในราชธานี (CM I, 1987: 1047-8)

ในเดือน 9 จักรพรรดิทรงพระประชวร จนต้องให้มีการทำพิธีบวงสรวงเทพเจ้าตามลัทธิเต๋าในพระราชวัง แสดงให้เห็นว่าจักรพรรดิอาจทรงราชกิจหนักเพื่อครอบงำสถานการณ์ที่ “ทำหาย” ต่อพระบารมีและพระเดชานุภาพของพระองค์ ที่สำคัญยังหมายถึงการกระทำเพื่อ “เอาใจ” ฟ้า เพื่อลดความรุนแรงของ “ทัณฑ์ฟ้า”

ที่กำลังเกิดกับพสกนิกรของพระองค์ แต่จากนั้น ยังเกิดพายุไต้ฝุ่นถล่มพื้นที่ชายฝั่ง จนทำให้เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ เดือน 10 พวกลอ ซึ่งเป็นชนเผ่าไตทางเหนือยังคงรุก ล้ำเข้ามาโจมตีเมืองชายแดนทางเหนืออย่างต่อเนื่อง

ต่อมาในเดือน 11 จักรพรรดิทรงไม่รอช้าในการสั่งสอบสวนการลงโทษลง ทัณฑ์ในเรื่องจำขังไปว่านั้นยังมีการจัดสอบคัดเลือกขุนนางทั่วประเทศ โดยเน้น คัดเลือก “ผู้มีคุณธรรม ความสามารถ” เพื่อมาดูแลงานราชการแทนที่ นับเป็นแง่มุมน่า สนใจที่แสดงให้เห็นว่าจักรพรรดิทรงวิตกต่อวงการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง ในเดือนนี้ ยังเกิดโรคระบาดที่มณฑลฝายเหนือหรือปักดำอีก ปิดท้ายปี ในเดือน 12 มีการ จัดพิธีบวงสรวงบรรพชนชาติริยยามอย่างเข้าสู่ฤดูหนาว (CMI, 1987: 1063)

ในปี 1468 เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนกฎหมายปรากฏขึ้นใน เดือน 4 ในช่วงที่เกิดภาวะข้าวขาดแคลน จนมีการกำหนดระเบียบการทำสัญญา คำขายเป็นครั้งแรกนับเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้หลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมคล้าย แนวคิดใน “ยุคใหม่” เป็นครั้งแรกเช่นกัน แต่เราไม่ทราบรายละเอียดของระเบียบ ดังกล่าวนี้นอกจากสันนิษฐานว่าเนื้อหาบางส่วนอาจถูกรวมไว้ในประมวลกฎหมาย ราชวงศ์เลแล้วเพราะมีหลายมาตราที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการค้า ในปีเดียวกันนี้ เอง ยังมีเหตุการณ์สำคัญที่อาจเป็นกรณีตัวอย่างในการดำเนินคดีและขั้นตอนการ บังคับใช้กฎหมายหรือบทลงทัณฑ์กับขุนนางระดับสูงในราชสำนักได้การปกครอง ของจักรพรรดิเลแดงดังได้อย่างดีนอกจากนั้นยังพบว่ามีการประกาศพระราชโองการ หรือพระราชกำหนดกฎหมายใหม่ในราชกิจเรื่องต่างๆ หลายประการ เช่น ในเดือน 10 ปีเดียวกัน มีการระบุถึงการออกกฎหมายใช้ “ตามธรรมเนียมที่เคยกระทำ” (CMI, 1987: 1071) ซึ่งไม่มีรายละเอียดชัดเจนว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องใด แต่สามารถสะท้อน ให้เห็นอย่างน้อย จักรพรรดิทรงถือว่าระบบกฎหมายที่เป็นอยู่มี “ความบกพร่อง” และต้องมีการปรับเปลี่ยนแก้ไข ในเดือน 11 ยังมีการจับกุมและประหารชนกษัตริย์ในข้อหา กินสินบนและลักลอบมีการยาและมีบุตรบุญธรรม (CMI, 1987: 1071-2) ต่อมา ในปี 1469 เดือน 11 จึงมีการประกาศนิรโทษกรรมทั่วประเทศอีกครั้ง พร้อมเปลี่ยน ชื่อปีรัชศกเป็น โห่งตึก ที่มีชื่อเสียงที่สุดในยุคราชวงศ์เล

ในปีถัดมา มีการประกาศใช้กฎเกณฑ์ใหม่ต่างๆ ที่สำคัญคือการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไว้ทุกข์ให้แก่สมาชิกในครอบครัวระดับต่างๆ และการแต่งงาน ซึ่งเป็นไปตามธรรมเนียมแนวคิดสำนักหยู ที่สำคัญหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้มีลักษณะของกฎหมายเพราะมีบทลงโทษกำกับเห็นได้ว่ากฎหมายในโลกอารยธรรมจีน-เวียดนามนั้นยังมีลักษณะของการนำเอาพระราชโองการหรือพระราชกำหนดต่างๆ ที่อาจมีที่มาจากจักรพรรดิหรือที่ประชุมขุนนางมาประกาศใช้เสมือนกฎหมายด้วย บางส่วนยังพบว่าได้ถูกนำรวมไว้ในรวมประมวลกฎหมายหรือการลงทัณฑ์เรื่อยมา ในเดือน 12 ปี ค.ศ. 1470 ยังมีพระราชโองการให้ตรากฎเกณฑ์ในการตรวจสอบและประเมินภาระงานของขุนนางให้เป็นไปทุก 3 ปี ซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกในระบบราชการเวียดนามที่มีระบบนี้ขึ้น จากนั้นไม่มีการนิรโทษกรรมอีกจนถึงปี ค.ศ. 1476 ต่อมาในปี 1478 มีเหตุการณ์น่าสนใจเกี่ยวข้องกับการงานด้านราชทัณฑ์อีกครั้ง เมื่อมีราชโองการให้ “เลือกคนดีมีความรู้ในหลักอักษรศาสตร์ สติปัญญาดีเลิศ” มาดูแลงานราชทัณฑ์และกระทรวงราชทัณฑ์ (CMI, 1987: 1151-2) ซึ่งอาจจะย้อนถึงปัญหาในระบบยุติธรรมที่อยู่อย่างต่อเนื่องหรือความไม่ไว้วางพระราชหฤทัยของจักรพรรดิต่องานยุติธรรม ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อเสถียรภาพของสังคมการเมืองได้ทั้งนี้อาจเป็น “สัญญาณ” ที่มีผลต่อพระบารมีและพระราชอำนาจของจักรพรรดิ ต่อมาในเดือน 12 จักรพรรดิยังทรงแสดงพระองค์เป็น “ผู้สร้างกฎ” ต่อไปด้วยการกำหนดให้ใช้ระบบ “ให้รางวัล” และ “ลงทัณฑ์” ในการสอบหลักกวีนิพนธ์ของบรรดาขุนนางชั้นสูง รวมถึงขุนศึกนายทัพ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทรงใส่ใจพระทัยมาก จากนั้นมีการประกาศนิรโทษกรรมอีกในปี ค.ศ. 1480, 1484 และ 1489 เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบยุติธรรมที่ปรากฏครั้งสุดท้ายในรัชกาลคือ ในปี 1492 เมื่อมีราชโองการให้ขุนนางจากหน่วยงานสำคัญ 3 หน่วย คือ สำนักราชบัณฑิตห่านเลิม (หรือ หานหลิน) ขุนนางจากกระทรวงทั้งหก และจากสำนักข้าหลวงตรวจการ ซึ่งขึ้นตรงต่อจักรพรรดิร่วมตรวจสอบการลงโทษลงทัณฑ์ในเรือนจำ

หากพิจารณาถึงราชกิจของจักรพรรดิเลแวงตงที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและงานราชทัณฑ์ทั้งหลายข้างต้นแล้วเห็นว่าทรงแสดงพระองค์เป็นผู้ปกครองผู้มีเมตตา

และยึดหลักคุณธรรมแบบขงจื้อ ทั้งยังเป็นการลดทอน “อำนาจ” ของบทลงทัณฑ์ ที่มีถือเป็นหลักกฎหมายด้วยการ “แทรกแซง” กระบวนการบังคับใช้กฎหมาย

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการปกครองของสำนักหยู-ขงจื้ออย่างหนึ่งคือการเสนอ “การปกครองโดยคน” หรือ เหวินจื้อ โดยถือว่าตรงข้ามกับหลัก “การปกครองโดยกฎหมาย” หรือ ฝ่าจื้อ การปกครองโดยคนในทัศนะของสำนักหยู-ขงจื้อนั้นคือการปกครองโดยยึดหลักชี้หน้าโดย “เมธีคุณธรรม” หมายถึงการปกครองโดยผู้ปกครองที่มีคุณธรรมเพียบพร้อมสมบูรณ์แบบตามกรอบจริยธรรมแบบหยู-ขงจื้อที่สำคัญผู้ปกครองเช่นนี้ยังสามารถริเริ่มหรือก่อให้เกิดหลักเกณฑ์หรือกฎระเบียบต่างๆ ได้ กฎเกณฑ์ทั้งหลายเมื่อกำหนดโดยผู้มีคุณธรรมแล้ว ย่อมเป็นกฎเกณฑ์แห่งคุณธรรม แสดงให้เห็นว่าแท้จริงสำนักคิดหยู-ขงจื้อเองก็ไม่ได้ปฏิเสธระบบกฎหมายอย่างสิ้นเชิง และขณะเดียวกันก็ตอกย้ำถึงสถานะอันสูงส่งของผู้ปกครอง (Peerenboom 1993: 130-2)

อย่างไรก็ตาม ในรัชกาลจักรพรรดิเลเถงตงยังเกิดกรณีที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีขุนนางผู้ใหญ่กรณีหนึ่งซึ่งสามารถสะท้อนภาพกระบวนการยุติธรรมรวมถึงทัศนะในการบังคับใช้กฎหมายและ “การเมือง” ที่เกี่ยวข้องกับการนี้ดังกล่าว จนอาจนำไปสู่ทัศนะที่ขัดแย้งและการตั้งคำถามต่อกระบวนการยุติธรรมและระบบกฎหมายในรัชกาลนี้ได้ไม่น้อย กรณีดังกล่าวคือการประหารชีวิตเงินฟอง ขุนนางอาวุโสที่เคยเป็นถึงพระอาจารย์และเสนาบดีหลายกรม

กรณีเงินฟอง

ในเดือน 10 จักรพรรดิเลเถงตงมีพระราชโองการให้ปลดเงินฟองจากตำแหน่งเสนาบดีกรมราชทัณฑ์ และให้ขุนนางกรมราชทัณฑ์สอบสวนข้อหาที่กล่าวถึงคือเงินฟอง “กลั่นแกล้งใส่ความ” ขุนนางบางคนจนมีการร้องเรียนถึงจักรพรรดิ รายละเอียดในพงศาวดารยังกล่าวเพิ่มเติมว่า

จักรพรรดิทรงเชื่อข้อร้องเรียนและทรงพิโรธอย่างยิ่ง ถึงกับตรัสบริภาษเงินฟองว่า “เงินฟองเป็นคนสอพลอ” และ “หน้าเนื่อใจเสือ” แม้รู้จักคุ้นเคยกับเหิงเวียน

ดึกจึงผู้เป็น “พ่อตา” ของจักรพรรดิและเหงวียนเยน ผู้มีศักดิ์เป็น “พระเจ้าอา” ของพระชายาหลวง แต่เงินฟองกลับกล่าวหาให้ร้ายบุคคลทั้งสองโดยอ้างว่ามีความผิดซึ่งไม่มีรายละเอียดข้อกล่าวหาของเงินฟองแต่อย่างใดที่น่าสังเกตคือจักรพรรดิทรงตัดสินพระทัยลงโทษเงินฟองทันที โดยไม่สืบสวนบุคคลที่ถูกกล่าวหาจนหน้าทั้งสอง บทสรุปของคดีนี้คือการประหารชีวิตเงินฟองในที่สุด (CM I, 1987: 1070-1)

เงินฟองนั้นถือเป็นขุนนางผู้ใหญ่มีตำแหน่งหน้าที่ระดับสูงและรับใช้ราชกิจมาเป็นเวลาสิบเนื่องยาวนานหลายแผ่นดิน ทั้งยังเคยเป็นพระอาจารย์ของจักรพรรดิเลเถดงเมื่อครั้งยังเป็นองค์ชาย (See Whitmore, 1968) และเป็นหนึ่งในขุนนางปัญญาชนที่ร่วมมือกับกลุ่มองคมนตรีหรืออัครมหาเสนาบดีชาวแทงหวาที่ครองอำนาจ มาตั้งแต่สถาปนาราชวงศ์ในปี ค.ศ.1428 เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงว่า “เป็นคนมีความรู้มาก” ในแผ่นดินยุคนั้นควบคู่กับเหงวียนยือโต ขุนนางผู้ใหญ่อีกคนหนึ่ง

เรื่องราวความผิดของเงินฟองเริ่มปรากฏในปี ค.ศ.1465 เมื่อมีการย้ายเงินฟอง ออกไปเป็นข้าหลวงประจำมณฑลตะวันตกหรือเตยด่าว ค.ศ.1467 ปรากฏชื่อเงินฟองเป็นเสนาบดีกรมคลัง แต่ต่อมาถูกย้ายไปเป็นเสนาบดีกรมราชทัณฑ์ ซึ่งถือเป็นการลงโทษลดอำนาจหน้าที่เพราะกรมราชทัณฑ์ที่ดูแลงานคดีความและการลงโทษลงทัณฑ์สามัญชน ถือเป็นกรม “ชั้นสอง” ในระบบราชการเวียดนามดั้งเดิมได้กล่าวไปแล้ว

น่าสนใจไม่น้อยที่มีการระบุถึงการทำหน้าที่ของเงินฟองซึ่งขัดแย้งกับ “เส้นทางวิบาก” ในวงราชการ อาทิมีการระบุว่าเงินฟองซึ่งอยู่ในตำแหน่งเสนาบดีกรมราชทัณฑ์แสดงความเคร่งครัดในหลักการกฎหมายและการลงโทษลงทัณฑ์อย่างโดดเด่น เช่น การเสนอให้ลงโทษแม่ทัพใหญ่เลโหยที่สังถอยทัพในการปราบกบฏขุนต่งเผ่า ตามกฎอัยการศึกหรือกฎหมายทหาร สะท้อนการเคร่งครัดตามแบบนักนิตินิยมอย่างไม่น่าเชื่อ สันนิษฐานว่ากรณีนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้กับขุนนางราชสำนักที่เป็นสมิครพรรคพวกกับแม่ทัพเลโหยไม่น้อย เพราะจากนั้นไม่นานเงินฟองเริ่มกลายเป็นเป้าหมายในการโจมตีกล่าวโทษจากเหล่าขุนนางจนต้องถูกส่งไปราชการในหัวเมือง

พงศาวดารหลวงฉบับสารานุกรม “เกื่องหมุก” ให้อายละเอียดเพิ่มเติมว่า ในปี ค.ศ. 1468 ขุนนางราชสำนักไม่น้อยเริ่มกล่าวโทษวิพากษ์วิจารณ์เงินฟองว่า “เยอหยิ่ง” “ประจบสอพลอ” และ “กล่าวโทษผู้อื่นด้วยความรู้สึกชิงชังส่วนตัว” (CM II, 1987: 434-5) ในปีเดียวกันนี้ยังมีเหตุการณ์ขัดแย้งระหว่างเงินฟองกับองค์จักรพรรดิอย่างเปิดเผยครั้งแรกจนมีการระบุไว้ในพงศาวดารฉบับนี้ว่าเงินฟองทูลขเสนอให้ยกโทษแก่มหาเสนาบดีเลโบซึ่งไม่ปรากฏว่ากระทำผิดในเรื่องใดแต่จักรพรรดิไม่ทรงเห็นคล้อยตามและยังตรัสว่าเงินฟอง “ล้าเอียง”¹⁰ (CM I, 1987: 1070) แต่เมื่อถึงปี 1469 เงินฟองกลับจริงจังในการลงโทษขุนนางที่กระทำผิดในการจ้องราชบุรีบังหลวงตามกฎหมาย แต่ “วาระสุดท้าย” ของเงินฟองมาถึงในปี 1475 พบรายละเอียดเพียงว่าเงินฟองถูกองค์รัชทายาทกล่าวโทษซึ่งไม่ปรากฏว่าเงินฟองกระทำผิดกรณีใด แต่สุดท้ายต้องรับโทษถึงประหารชีวิต

น่าเสียดายที่เราทราบเรื่องราวของเงินฟองในพงศาวดารเพียงสองฉบับคือ *ด่วยเหวียดสือกี้ต้วนทื่อ* และ *เคิมดิงเหวียดสือทงสามเกื่องหมุก* เท่านั้น ขณะที่ยังไม่พบว่ามีการร่วมสมัยอื่นปรากฏหลงเหลืออยู่ให้นำมาศึกษาถึงกระบวนการพิจารณาคดีขุนนางผู้ใหญ่ที่ดูมีเงื่อนไขและประเด็นซับซ้อนเช่นนี้ แต่รายละเอียดเท่าที่ปรากฏได้สะท้อนลักษณะเด่นในกระบวนการยุติธรรมของเวียดนามในช่วงเวลาดังกล่าวได้ไม่น้อยความผิดของเงินฟองไม่ปรากฏที่มาและหลักฐานชัดเจนหนักแน่นขัดแย้งกับการให้ความสำคัญจนต้องบันทึกไว้ในพงศาวดารชาติและขัดแย้งกับโทษรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิต โดยเฉพาะผู้ต้องโทษนั้นมีฐานะเป็นขุนนางอาวุโสผ่านตำแหน่งหน้าที่ระดับสูงหลักฐานที่มานั้นมีเพียงคำกล่าวหาหรือร้องเรียนจากขุนนางจำนวนหนึ่งแต่การกล่าวโทษถึงขั้นประหารนั้นมาจากการฟ้องร้องขององค์รัชทายาทตามประมวลกฎหมายหลักของราชวงศ์เลนั้น โทษตายนั้นมีไว้เฉพาะกรณีกฎ ที่

¹⁰ เหตุการณ์นี้อาจสะท้อนถึงความไม่พอพระทัยของจักรพรรดิเลแกงตงต่อมหาเสนาบดีเชื้อสายชาวไท่หวา ที่เป็นกลุ่มอิทธิพลใหญ่อยู่ในราชสำนักขณะนั้น และมักขัดขวางการแสดงพระราชอำนาจของพระองค์

สำคัญ ในกรณีของเงินฟองนี้กลับปรากฏว่าจักรพรรดิเลเถงตงทรงเชื่อถือในคำฟ้องร้องกล่าวหาอย่างง่ายดาย ซ้ำยังทรงวิพากษ์เงินฟองในทางลบอีกด้วย ต่างจากกรณีที่เกี่ยวข้องกับสามัญชนซึ่งจักรพรรดิเลเถงตงทรงใส่พระทัยในการดูแลการพิจารณาและตัดสินคดี เป็นอย่างมาก แต่กรณีนี้กลับให้ภาพบทบาทของจักรพรรดิเลเถงตงที่ผิดแปลกไปจากกรณีอื่นซึ่งปรากฏพระองค์เป็นผู้คุ้มครองรักษาและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ไพร่ฟ้า เมื่อเป็นกรณีเงินฟอง กลับทรงแสดงความมุ่งหมายให้ลงโทษเงินฟองอย่างเด็ดขาดและไม่จริงจังในการไต่สวนพิจารณาคดีอย่างละเอียด ทั้งยังไม่ทรงปิดบังความจริงซึ่งมีต่อเงินฟอง จนทรงเชื่อให้คำกล่าวหาของแทบทุกคนที่ให้ร้ายกล่าวโทษเงินฟอง กระทั่งองค์รัชทายาทกล่าวโทษและนำไปสู่การประหารเงินฟองที่สุด

สรุป

การปรับเปลี่ยนทางสถาบันและระบบการบริหารปกครองที่สำคัญประการหนึ่งในรัชกาลจักรพรรดิเลเถงตงอันมีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์เวียดนาม คือการปรับเปลี่ยนระบบกฎหมายและการยุติธรรม นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงและปรับรูปแบบสถาบันการบริหารราชการด้านอื่นซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและฉับพลันหน่วยงานและสถาบันด้านกฎหมายและระบบราชทัณฑ์ก็ถูกปรับเปลี่ยนอย่างรุนแรงและบ่อยครั้งเช่นกัน ทั้งนี้นอกจากทัศนะที่เห็นว่าการใช้บทลงโทษเป็นเครื่องมือในการปกครองนั้นไม่ใช่สิ่งที่พึงปรารถนาในอุดมคติของการปกครองที่อยู่บนพื้นฐานของสำนักคิดขงจื้อหรือหยู

จักรพรรดิเลเถงตงผู้ทรงรอบรู้ในหลักคำสอนของสำนักคิดหยูขงจื้อ ทรงใช้พระราชอำนาจในฐานะผู้ปกครองแทรกแซงระบบยุติธรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าการปกครองที่เหมาะสมควรใช้คุณธรรมเป็นหลักมากกว่าการลงโทษลงทัณฑ์ ทรงแสดงพระองค์เป็นผู้มีเมตตาต่อผู้กระทำผิดด้วยการพระราชอภัยโทษ ซึ่งเป็นไปตามคติโลกทัศน์แบบหยู ที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองกับระบบจักรวาลและโลกทั้งมวล คติทัศน์ดังกล่าวยังให้ความสำคัญกับการให้อภัย การ

ปกครองโดยยึดคุณธรรม การให้โอกาส การมองโลกมองมนุษย์ในแง่ดีและการแสดงตนเป็นแบบอย่างคุณธรรมของผู้ปกครองมากกว่าการปกครองด้วยการลงโทษลงทัณฑ์หรือกฎหมายที่มีบทลงโทษควบคุมพฤติกรรมเข้มงวด (See McKnight, 1981) กฎหมายและผู้ใช้กฎหมายในแง่มุมมองกล่าวจึงดูเหมือนต้องตกอยู่ใต้การควบคุมดูแลอย่างเข้มงวดจากผู้ปกครองสูงสุดเช่นจักรพรรดิ ดังเรียกว่า เทรินจี้ หรือ การปกครองโดยมนุษยธรรม มากกว่า ฝ่าจี้ หรือ การปกครองโดยกฎหมาย

อย่างไรก็ตามการ “แทรกแซง” ต่อกระบวนการยุติธรรมของจักรพรรดิหรือการพระราชทานอภัยโทษ ยังเกี่ยวข้องกับทัศนทางจักรวาลวิทยาที่เห็นว่า ความเดือดร้อนทุกข์ยากของราษฎรด้วยน้ำมือของขุนนางหรือทางการย่อมมีผลเกี่ยวเนื่องไปถึงภัยพิบัติทางธรรมชาติ สุดท้ายย่อมส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนทั่วไป ทั้งนี้มาจากความเชื่อว่าเป็นการ “เตือน” หรือ “ลงโทษ” โดยฟ้าหรือสวรรค์ ให้ผู้นำใส่ใจในการสำรวจตรวจตราความเป็นอยู่ของไพร่ฟ้าใต้ปกครองซึ่งเป็นไปตามอุดมคติของผู้นำตามโลกทัศน์แบบหยู-ซงจี้

ประเด็นที่ควรพิจารณาเพิ่มเติมคือการปรับเปลี่ยนหน่วยงานที่รับผิดชอบงานกฎหมายซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้ง อาจทำให้การทำงานของผู้เกี่ยวข้องต้องประสบปัญหาได้หรือไม่ หรือผลของการนี้ยิ่งเป็นการเปิดทางให้กับการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมโดยจักรพรรติมากขึ้น ให้พระองค์ได้แสดงตนเป็นผู้ปกครองตามอุดมคติให้พสกนิกรได้รับรู้สรรเสริญทั่วไปทั้งยังเป็นการควบคุมการทำงานของขุนนางผู้หน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณาคดีอันเป็นส่วนหนึ่งในระบบราชการซึ่งพบว่ามีปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง และฉับพลันทันด่วนไม่น้อยไปกว่ากัน ซึ่งอาจเกิดคำถามตามมาว่า ผลลัพธ์นั้นทำให้ระบบบริหารราชการทั้งในแง่ขององค์กรและบุคคลต้องขาดความต่อเนื่อง สร้างความอ่อนแอให้แก่สถาบันขุนนางหรือผู้เกี่ยวข้องในระบบราชการโดยรวมอย่างต่อเนื่องได้หรือไม่

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

อุจิ. 2546. เงินทอนเจ้เย่า: ยอดกุศโลบายจีน. อริคม สวัสดิญาณ, ผู้เรียบเรียง.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เต้าปรียกต์.

ภาษาอังกฤษ

Bernhardt, Kathlyn and Huang, Philip C.C. 1994. **Civil Law in Qing and Republican China**. Stanford: Stanford University Press.

Cooke, Nola. 1994. "Nineteenth-Century Vietnamese Confucianization in Historical Perspective: Evidence from the Palace Examinations (1463-1883)" Journal of Southeast Asian Studies 25 : 270-312.

Dai Viet Su Ky Toan Thu (TT). 1998. Hanoi: Nha Xuat Ban Khoa Hoc Xa Hoi.

Hansen, Chad. 1994. "Fa (Standards: Laws) and Meaning Changes in Chinese Philosophy" Philosophy East & West 44 (3) : 435-488.

Huy, Nguyen Ngoc and Tai, Ta Van. 1987. **The Le code: Law in traditional Vietnam I, II, III**. Athens, Ohio: Ohio University Press.

Kham Dinh Viet Su Thong Giam Cuong Muc (CM). 1998. Hanoi: Nha Xuat Ban Giao Duc.

Kim, Tran Trong. 1999. **Viet Nam Su Luoc**. Hanoi: Nha Xuat Ban Thong Tin.

Maccauley, Melissa. 1994. "Civil and Uncivil Disputes in Southeast Coastal China, 1723-1820" In Kathlyn Bernhardt and Philip Huang, 1994 : 85-121.

Maccormack, Geoffrey. 1996. **The Spirit of Traditional Chinese Law**. Athens : University of Ohio Press.

McKnight, Brian E. 1981. **The Quality of Mercy: Amnesties and Traditional Chinese Justice**. Honolulu : The University of Hawaii Press.

Orts, Eric W. 2001. "The Rule of Law in China" Vanderbilt Journal of Transnational Law (January 2001) : 44 -110.

- Peerenboom, R.P. 1993. **Law and Morality in Ancient China: The Silk Manuscripts of Huang-Lao**. New York : State University of New York.
- Sima Qian. 1993. **Records of the Grand Historian**. Translated by Burton Watson. New York : Columbia University Press.
- Whitmore, John K. 1968. **The Development of Le Government in the Fifteenth Century Vietnam**. Ph.D.dissertation, Cornell University.
- Yu, In-sun. 1978. **Law and Family in Seventeenth and Eighteenth Century Vietnam**. Ph.D.dissertation, The University of Michigan.

Judicial System and Emperor in traditional Vietnam: A case study of Le Thanh-tong's reign (1460-1497 A.D.)

Ananthana Metanond

Study of the history of Le Vietnam has been limited due to a scarcity of sources beyond the commonly used official Annals. This lack of sources has caused stagnation in the study of the Le dynasty. This research uses a new source however, in the form of the law of the Le dynasty, The Penal Code of The National Dynasty, or Quoc Trieu Hinh Luat, to explore political, economic and socio-cultural aspects of the dynasty. The study focuses on major topics such as bureaucracy, officialdom and politics, land management, private ownership, trade, Confucianization of law its and impact on society, and family and the status of men and women. The research reveals that the laws of the Le dynasty can be used as a significant source for investigating previously ignored aspects of the Le dynasty history, including economic and socio-cultural aspects.

